

Mateusz Bourkane

ORCID: 0000-0003-0169-8597

Dwa listy Kazimierza Przerwy Tetmajera do Józefa Jankowskiego

Listy Kazimierza Przerwy Tetmajera, co wydawać się może zdumiewające, nie doczekały się jak dotąd zbiorowego opracowania edytorskiego. Publikowane były oczywiście wybrane zespoły korespondencji poety, a jego epistolarna spuścizna stawała się często przedmiotem analiz historycznoliterackich. W żadnym spośród owych ujęć nie sposób jednak znaleźć wzmianki dotyczącej prezentowanych tutaj listów autora *Legendy Tatr* do Józefa Jankowskiego. Rękopisy ich stanowią obecnie część zbiorów Muzeum im. ks. Józefa Jarzębowskiego w Licheniu Starym (sygn. MLr 120), wcześniej natomiast, do roku 2006, przechowywane były w Domu Zakonnym Zgromadzenia Księży Marianów w Fawley Court pod Londynem. Oba manuskrypty uznać należy za cenny materiał źródłowy, w pewnym zakresie rozszerzający wiedzę na temat uczestnictwa Tetmajera w życiu literackim epoki.

Pierwszy list na karcie pocztowej o wymiarach 14 × 9 cm, z nadrukami i częściowo rozmazanymi stemplami, całość zapisana czarnym atramentem. Adres: „Do Redakcji Kuriera Świątecznego / (Wny Pan Józef Jankowski – j. –) / Warszawa”. List drugi na białym, lekko pożółkłym papierze, wymiary arkusza: 21,5 × 14,5 cm. Kartka starannie złożona na pół i zapisana niebieskim atramentem

tylko na stronach pierwszej i czwartej, widoczne również ślady zagięcia przy składaniu na czworo. Koperta o wymiarach $11,7 \times 8,5$ cm, ze znaczkiem oraz wyraźnie odbitym, warszawskim stemplem pocztowym. Adres: „Wielmożny Pan Józef Jankowski / Polna 32 / Warszawa”. W poniższej transkrypcji zmodernizowano ortografię, interpunkcję i fleksję, a także skorygowano jedną oczywistą pomyłkę literową Tetmajera.

Podziękowania za udostępnienie rękopisów oraz wszelką życzliwą pomoc należą się Pani Anicie Rossie z Muzeum im. ks. Józefa Jarzębowskiego w Licheniu Starym.

1.

O szanowny Panie! Drobni by mi Pan wielką
 gozeczność przepytając mi odbitkowej bajki,
 lub manuskrypt, który Panu w roku
 resztym datam.

Łyżelnie pozdrowienie
 Kraków 1/10/94
 Karol Wrakowski
 D.S. Kalesy mi na poźniejszą. — 11/10/94

Il. 1-2 List Kazimierza Przerwy Tetmajera do Józefa Jankowskiego na karcie pocztowej

Źródło: Zbiory Muzeum im. ks. Józefa Jarzębowskiego w Licheniu Starym.

[Kraków, 1 czerwca 1897]

Szanowny Panie!¹ Zrobiłby mi Pan wielką grzeczność, przysyłając mi odbitkę owej bajki lub manuskrypt, który Panu w roku zeszłym dałem².

Życzliwe pozdrowienia

Kaz. Tetmajer

Kraków 1/VI 97

Hotel Krakowski³

PS Zależy mi na pośpiechu. –

- 1 Adresat obu listów, Józef Jankowski (1865–1935), był katolickim publicystą i działaczem społeczno-kulturalnym, a także poetą oraz redaktorem kilku czasopism warszawskich. W „Kurierze Świątecznym”, tygodniku o profilu humorystycznym, pracował w latach 1896–1900. Więcej informacji na temat jego życia i literackiej aktywności można znaleźć w *Polskim słowniku biograficznym* [Lepszy, red. 1962–1964: 543].
- 2 Trudno jednoznacznie stwierdzić, o jaki tekst chodziło tutaj artyście, bardzo wszakże możliwe, iż miał na myśli bajkę *Ptaki*, której rękopis także przechowywany jest w zbiorach licheńskiego muzeum. Wiersz ów ukazał się ostatecznie na łamach krakowskiego „Życia” (nr 8 z 13 listopada 1897), a następnie włączony został do trzeciej serii *Poezji* Tetmajera z roku 1898 [zob. Szwejkowski, Maciejewski, oprac. 1980: 35–36]. Z treści listu wynikałoby, że wspomniany utwór miał być pierwotnie drukowany w „Kurierze Świątecznym”, co jednak z nieznanых powodów nie doszło do skutku. O słuszności takiego przypuszczenia świadczy przede wszystkim satyryczny wydźwięk *Ptaków*, z pewnością pasujący do formuły redagowanego przez Jankowskiego periodyku.
- 3 Hotel Krakowski, niecieszący się opinią placówki szczególnie ekskluzywnej, znajdował się u zbiegu ulic Podwale i Garbarskiej [zob. np. Kuźniarski 2001: 11; Pawłusiński, Kubal 2011: 39–40]. Pisarz zamieszkał w nim prawdopodobnie w drugiej połowie maja 1897 roku, po powrocie z Włoch, gdzie przebywał przez około dwa miesiące. Ramy czasowe owej podróży dość dokładnie określił w swej książce Tadeusz Januszewski [2015: 96].

2.

Kazimierz 25/II/41

Pranowny i Kochany Janie
 Jarefie!

Ciebie mi bardzo było otuchywać
 Paskany list Piuski; postaw-
 ta niewątpliwie wstępną prze-
 powiedź, że niewątpliwie słyszysz
 twoje zdrowie i zdrowie Piuski
 Piuskiego, a dopiero Piuski mo-
 że podziękować. Wobec zdrowie
 jest mi nie ważne. - Piuski bardzo

II. 3

szczęśliwy wstępną. Piuski przegdo-
 chodzą do pomysłowego rozwiązania.
 Piuski nie rozumie dobrze Piuski, Piuski
 wiele zdrowie Piuski i zdrowie Piuski
 zdrowie Piuski i zdrowie Piuski
 dla pomysłowego rozwiązania.

Piuski Piuski Piuski Piuski
 zdrowie Piuski Piuski Piuski Piuski
 zdrowie Piuski, zdrowie Piuski Piuski
 i zdrowie Piuski

Wstępną Piuski Piuski
 Piuski

41/41 25/II/41

II. 4

II. 5

II. 3–5 List Kazimierza Przerwy Tetmajera do Józefa Jankowskiego wysłany w kopercie

Źródło: Zbiory Muzeum im. ks. Józefa Jarzębowskiego w Licheniu Starym.

[Warszawa, 25 maja 1921]

Warszawa 25/V 1921

Szanowny i Kochany Panie Józefie!

Miło mi bardzo było otrzymać łaskawy list Pański: po prostu nie miałem możliwości przeprosić, że nie mogłem skorzystać z łaskawego zaproszenia Pańskiego, a dopiero dziś mogę podziękować. Moje zdrowie pęta mnie mocno¹. Będę bardzo szczęśliwy, widząc Pańską pracę dochodzącą do pomyślnego rezultatu². Pan wie równie dobrze jak ja, jak wiele zobowiązania i wdzięczności należy się w tym tu społeczeństwie dla pomnożycieli rozumu.

Proszę przyjąć wyrazy mego szczerego poważania, Szanowny i Kochany Panie, głębokiego szacunku i życzliwości –

uściski ręki łączę
Kaz. Tetmajer

- 1 O stanie zdrowia Tetmajera w tym właśnie okresie wiele mówi następujący fragment relacji Stanisława Lama: „Kiedy go poznałem w Warszawie w połowie 1921 roku, choroba jego poczyniła już znaczne postępy. Miewał okresy, w których bywał zupełnie normalny, pisał nawet czy przerabiał sceny swego *Judasza*, tak później wspinał się granego przez Jaracza, ale później następowały długie miesiące depresji, kiedy nie wychodził ze swego mieszkania lub chyłkiem tylko wymykał się do jadalni. Cierpiał na manię prześladowczą, obawiał się zamachu na swoje życie, zdawało mu się, iż go ktoś śledzi i szpieguje. W pokoju swoim zatarasowywał drzwi meblami, aby nie dostali się doń rzekomi prześladowcy, zatykał nawet otwór od klucza, aby tamtędy nie napuszczono mu gazów trujących. Zaczął mu wzrok zanikać, a przynajmniej skarżył się, że nic nie widzi i nosił duże czarne okulary, które na woskowożółtej twarzy, obrośniętej rzadką, niestrzyżoną brodą, czyniły niesamowite wrażenie” [Lam 1972: 498–499]. Z kolei według orzeczenia lekarskiego, które przytacza Januszewski, w roku 1921 poeta „znajdował się w stanie ciężkiego wyczerpania ogólnego z powodu braku wszelkiej opieki i niemożności odpowiedniego odżywiania się” [Januszewski 2015: 263].
- 2 Nie sposób konkretnie określić, do jakich przedsięwzięć adresata odnosi się tutaj Tetmajer oraz o jakim zaproszeniu wspomina dwa zdania wcześniej. Wiadomo natomiast, iż mniej więcej od roku 1919 Jankowski zajmował się przede wszystkim popularyzowaniem myśli Józefa Marii Hoene-Wrońskiego. W ciągu kilkunastu lat przetłumaczył i wydał wiele dzieł filozofa, a także opublikował kilka poświęconych mu esejów. Należał również, co istotne, do współtwórców słynnego Instytutu Mesjanicznego im. Hoene-Wrońskiego. Więcej informacji na temat tego aspektu działalności Jankowskiego można znaleźć w *Polskim słowniku biograficznym* [Lepszy, red. 1962–1964: 543] oraz w książce Edwarda Jakiela [2020: 53].

Bibliografia

- Jakiel Edward (2020), *W biblijnym kręgu twórczości Józefa Jankowskiego. Kohelet*, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk.
- Januszewski Tadeusz (2015), *Kazimierz Przerwa-Tetmajer*, Iskry, Warszawa.
- Kuźniarski Arnold (2001), *Śladami krakowskiego hotelarstwa*, „Folia Turistica”, nr 10.
- Lam Stanisław (1972), *Życie wśród wielu*, w: *Miałem kiedyś przyjaciół... Wspomnienia o Kazimierzu Tetmajerze*, oprac. Krystyna Jabłońska, Wydawnictwo Literackie, Kraków.
- Lepszy Kazimierz, red. (1962–1964), *Polski słownik biograficzny*, t. 10, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław.
- Paulusiński Robert, Kubal Magdalena (2011), *Tradycje turystyczne Krakowa*, w: *Kraków jako ośrodek turystyczny*, red. Mirosław Mika, Instytut Geografii i Gospodarki Przestrzennej Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków.
- Szweykowski Zygmunt, Maciejewski Jarosław, oprac. (1980), *Bibliografia literatury polskiej Nowy Korbut*, t. 16, cz. 1, PIW, Warszawa.

Mateusz Bourkane

Kazimierz Przerwa Tetmajer's Two Letters to Józef Jankowski

The article is an editorial work on two letters from Kazimierz Przerwa Tetmajer to a catholic poet and journalist, Józef Jankowski. The letters complement to some extent the biographical knowledge about Tetmajer, especially his participation in the literary life of the Young Poland and the interwar period.

Keywords: Kazimierz Przerwa Tetmajer; Józef Jankowski; Young Poland; interwar period; epistolography.

Mateusz Bourkane – ur. 1977, historyk literatury. Publikacje m.in. w „Pamiętniku Literackim”, „Poznańskich Studiach Polonistycznych. Serii Literackiej”, „W Drodze”, „Polonistyce” i tomach zbiorowych. Autor książek *O rapsodach Stanisława Wyspiańskiego* (2014) oraz *Epika i dzieje. Studia o polskiej powieści historycznej w XIX i XX wieku* (2018). Adres e-mail: matebo@poczta.onet.pl.